УДК: 35:305:342.25(477)
DOI: https://doi.org/10.31470/2786-6246-2026-17-13-21

Бражко Олена, *доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Маріупольського державного університету*

Brazhko Olena, *Doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration and Administration at Mariupol State University*

ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-5909-4481

Киркач Марина, *студентка Маріупольського державного університету*

Kirkach Maryna, *student of Mariupol State University*

ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-3344-835X

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ДЕРЖАВНОЇ ҐЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

MODERN PARADIGM OF STATE GENDER POLICY IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION AND MARTIAL STATE IN UKRAINE

Анотація. У статті здійснено теоретико-методологічну реконструкцію сучасної парадигми державної ґендерної політики, яка розглядається як багаторівнева інституційна система, детермінована взаємодією базових соціальних інститутів – статі, ґендерної ідентичності та ґендерних ролей. Запропонований підхід дозволяє інтерпретувати ґендерну політику як складну конфігурацію нормативних, ціннісних та організаційних компонентів, що формують її інституційну архітектуру та визначають логіку державного регулювання у цій сфері. Емпіричний вимір дослідження базується на аналізі трансформацій ґендерних відносин в умовах децентралізації та кризових викликів, включно з воєнним станом. Встановлено наявність структурно відтворюваних ґендерних дисбалансів, які проявляються у сегментації ринку праці, вертикальній та горизонтальній професійній стратифікації, а також у нерівномірному доступі до економічних ресурсів і кар'єрного зростання. Окремо зафіксовано феномен подвійного навантаження жінок, що поєднує професійну зайнятість із непропорційно високим обсягом неоплачуваної репродуктивної праці. Поглиблений аналіз статистичних даних у сфері зайнятості та оплати праці дозволив ідентифікувати як вікові, так і структурні форми ґендерної нерівності, що відтворюються через інституційно закріплені соціальні норми та стереотипізовані уявлення щодо ґендерних ролей. Це свідчить про інерційний характер соціальних механізмів відтворення нерівності навіть в умовах нормативного прогресу у сфері рівних прав і можливостей. Додатковий компаративний аналіз представництва жінок і чоловіків у системі публічного управління, політичному секторі та бізнес-середовищі засвідчив наявність сегментованих моделей зайнятості та збереження галузевої ґендерної концентрації. Водночас порівняння з країнами Європейського Союзу демонструє поступову позитивну динаміку щодо політичного представництва жінок в Україні, хоча загальний рівень ґендерного паритету залишається нижчим за середньоєвропейські показники.

Ключові слова: державна ґендерна політика, ґендерна рівність, публічне управління, інституційна парадигма, децентралізація, гендерний мейнстримінг, воєнний стан.

ISSN 2786-6246 (print)
ISSN 2786-9091 (online)

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

*Corresponding author

Abstract. The article provides a theoretical and methodological reconstruction of the modern paradigm of state gender policy, conceptualized as a multi-level institutional system shaped by the interaction of core social institutions-sex, gender identity, and gender roles. The proposed approach enables the interpretation of gender policy as a complex configuration of normative, value-based, and organizational components that form its institutional architecture and determine the logic of state regulation in this domain. The empirical dimension of the study is based on an analysis of transformations in gender relations under conditions of decentralization and crisis-related challenges, including martial law. The findings reveal structurally reproduced gender imbalances manifested in labor market segmentation, vertical and horizontal occupational stratification, and unequal access to economic resources and career advancement. A distinct phenomenon of the double burden on women has been identified, combining paid employment with a disproportionately high share of unpaid reproductive labor.

A detailed statistical analysis of employment and wage data allowed for the identification of both age-related and structural forms of gender inequality, reproduced through institutionally embedded social norms and stereotypical perceptions of gender roles. This indicates the inertial nature of social mechanisms reproducing inequality even under conditions of normative progress in the field of equal rights and opportunities. A comparative analysis of women's and men's representation in public administration, the political sector, and the business environment demonstrates the persistence of segmented employment patterns and sectoral gender concentration. At the same time, comparison with European Union countries indicates a gradual positive trend in women's political representation in Ukraine, although the overall level of gender parity remains below the European average.

Keywords: state gender policy, gender equality, public administration, institutional paradigm, decentralization, gender mainstreaming, martial law.

Постановка проблеми. Рівність прав і можливостей є базовою передумовою функціонування демократичного врядування, що ґрунтується на принципах недискримінації, інклюзивності та поваги до людської гідності. У цьому контексті ґендерна рівність виступає не лише як складова соціальної справедливості, а й як інституційний ресурс підвищення ефективності публічної політики та забезпечення сталого розвитку. Її реалізація передбачає поєднання нормативно-правового регулювання та дієвих управлінських механізмів імплементації, а також формування суспільної підтримки як умови інституціоналізації ґендерно чутливих практик. Важливим є забезпечення вертикальної та горизонтальної узгодженості політики на національному й субнаціональному рівнях, особливо в умовах децентралізації та кризового (воєнного) контексту.

В Україні сформовано розвинену нормативно-правову базу у сфері забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Водночас спостерігається інституційний розрив між формальним закріпленням принципів ґендерної рівності та їх практичною реалізацією, що зумовлено фрагментарністю політичної імплементації та недостатньою інтеграцією ґендерного підходу в секторальні політики. Додатково актуалізується проблема стійких ґендерних асиметрій у сфері політичного представництва, публічного управління та ринку праці, які відтворюються через структурні обмеження доступу до ресурсів, кар'єрних можливостей і процесів прийняття рішень. Умови воєнного стану посилюють зазначені дисбаланси, водночас створюючи вікно можливостей для переосмислення парадигми державної ґендерної політики та переходу до більш інтегрованої моделі ґендерного мейнстримінгу.

Метою статті є дослідження трансформації державної ґендерної політики в Україні та визначення інституційних передумов формування її сучасної парадигми в умовах децентралізації та воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні наукові підходи до формування gender-oriented governance у системі публічного управління відображені у працях Т. Іваніної, О. Кисельової та М. Колодія, які акцентують увагу на інституційних та управлінських аспектах реалізації ґендерної політики. Питання правового та соціально-економічного регулювання ґендерної рівності розробляються у дослідженнях А. Никифоренка, В. Никифоренка та В. Табанової. Теоретичні

© Бражко О. ● Киркач М.

засади формування та інтеграції ґендерної парадигми в систему public policy та governance розвиваються у працях І. Наливайко. Окремі аспекти трансформації інституційної архітектури ґендерної політики та підвищення її ефективності у контексті сучасних реформ розглядаються також у дослідженнях Г. Гаряєвої, Ю. Намазової, Л. Перевалової, Н. Щербак, О. Яременко. Попри значний рівень наукової розробленості проблематики gender equality policy, недостатньо дослідженими залишаються питання формування цілісної парадигми державної ґендерної політики в умовах decentralization reform. Зокрема, потребують поглибленого аналізу проблеми забезпечення institutional framework узгодженості та policy coherence між різними рівнями governance – національним, регіональним і місцевим – особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Додаткової уваги потребує також інтеграція gender mainstreaming підходу у секторальні політики як інструмент підвищення ефективності управлінських рішень і забезпечення стійкості публічного управління.

Виклад основного матеріалу. У контексті сучасних євроінтеграційних трансформацій України особливого значення набуває інституційне становлення сучасної парадигми державної ґендерної політики, яка формується на основі інтеграції науково-теоретичних підходів та концептуальних уявлень щодо природи ґендерних відносин у системі публічного управління. Така парадигма може розглядатися як результат поєднання наукового знання та нормативно-ціннісних підходів до регулювання соціальних процесів у сфері забезпечення рівних прав і можливостей [1, с. 83]. У сучасних дослідженнях ґендерна політика трактується як ключовий соціальний інститут, що виконує регулятивну функцію в суспільстві, визначаючи характер розподілу соціальних ролей, статусів і прав між жінками та чоловіками. У структурному вимірі ґендерної парадигми виокремлюють три взаємопов'язані інституційні складові: інститут статі, інститут ґендерної ідентичності та інститут ґендерних ролей. У межах державної політики пріоритетного значення набуває вплив саме на інститути ґендерної ідентичності та ґендерних ролей як ключові механізми відтворення соціальної нерівності або, навпаки, її подолання. Ґендерна ідентичність розглядається як структурний компонент особистості, що формується в процесі соціалізації та визначає внутрішнє самовизначення індивіда у межах соціально сконструйованих уявлень про стать. Вона відображає здатність особи ідентифікувати себе в системі соціальних координат та інтегрувати відповідні поведінкові й ціннісні характеристики, що забезпечують адаптацію та саморегуляцію у суспільстві [2, с. 30]. Інститут ґендерних ролей, у свою чергу, інтерпретується як система соціально зумовленого розподілу діяльності, прав, обов'язків і статусів між жінками та чоловіками, яка закріплюється через соціальні норми та практики. Йдеться про усталені моделі поведінки, що визначаються статевою належністю та відображаються у суспільних очікуваннях щодо ролей жінок і чоловіків [3, с. 129]. Таким чином, ґендерна ідентичність і ґендерні ролі формуються у процесі соціальної взаємодії та соціалізації, що зумовлює їх відтворення у суспільних практиках і визначає характер функціонування сучасної парадигми державної ґендерної політики в умовах децентралізації та воєнного стану.

Інституційна основа сучасної парадигми державної ґендерної політики в Україні формується на базі Конституції України, яка закріплює принцип рівності жінок і чоловіків у політичній, громадській та культурній сферах. У контексті розвитку системи публічного управління цей принцип набуває особливої значущості як базовий орієнтир забезпечення недискримінації та рівного доступу до суспільних ресурсів. Конституційні положення також визначають необхідність гарантування рівних можливостей у сфері праці, зокрема щодо професійного навчання, оплати праці та умов зайнятості, а також створення механізмів поєднання трудової діяльності з сімейними обов'язками. Окремо підкреслюється важливість державних гарантій у сфері охорони материнства та дитинства, що включає соціальний захист, матеріальну підтримку та регулювання відпусток у зв'язку з вагітністю та пологами [4]. Ключовим елементом нормативно-правового забезпечення є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», який формує базовий понятійний апарат сучасної ґендерної політики, зокрема через визначення категорій «ґендерна рівність», «ґендерна експертиза» та «дискримінація за ознакою статі» [5]. Закон

встановлює стратегічні напрями державної політики у сфері забезпечення рівних прав і можливостей, а також визначає механізми їх реалізації у виборчому процесі, системі публічної служби та органах місцевого самоврядування, що є особливо актуальним в умовах децентралізації. Крім того, його положення охоплюють ключові сфери соціально-економічного розвитку, включаючи зайнятість, оплату праці, підприємницьку діяльність та освіту, що доповнюється нормами Кодексу законів про працю України щодо заборони дискримінації у сфері праці [6].

Водночас у сучасному нормативно-правовому полі України зберігається концептуальна невизначеність щодо уніфікованого трактування таких категорій, як «стать», «ґендерна ідентичність» та «ґендерні ролі». Це формує певні інституційні обмеження для повноцінного розвитку сучасної парадигми державної ґендерної політики, особливо в умовах воєнного стану, децентралізації та необхідності посилення policy coherence між різними рівнями публічного управління. Подолання зазначених прогалин є важливою передумовою зміцнення інституційної спроможності державної ґендерної політики та її наближення до стандартів європейського gender mainstreaming.

Результати проведеного емпіричного дослідження сучасних тенденцій реалізації державної гендерної політики в Україні в умовах децентралізації публічного управління дали змогу виявити низку системних проблем, які потребують врахування під час формування нової моделі забезпечення гендерної рівності. Однією з найбільш помітних залишається гендерна нерівність у сфері зайнятості та трудових відносин. Її проявами є концентрація жінок у менш престижних та нижче оплачуваних секторах економіки, переважання їх у сферах із високим рівнем рутинної праці, а також нерівномірний розподіл домашніх і сімейних обов'язків [3, с. 131]. Додатковими чинниками виступають дискримінаційні практики під час працевлаштування та просування по службі, що обмежують можливості жінок щодо отримання гідного доходу, професійної самореалізації та кар'єрного зростання. Наслідком таких тенденцій є збереження горизонтальної та вертикальної професійної сегрегації, що відображається у нижчих показниках економічної активності та зайнятості жінок порівняно з чоловіками.

Не менш важливим індикатором гендерної рівності виступає рівень участі жінок у політичному житті та процесах прийняття управлінських рішень. Історично боротьба за політичне представництво жінок була одним із ключових напрямів становлення демократичних інститутів та забезпечення рівноправної участі громадян у державному управлінні. Попри поступове покращення ситуації, представництво жінок у вищих органах державної влади України досі залишається недостатнім. За даними Міжпарламентського союзу, станом на початок 2025 р. жінки займали 21,1 % місць у Верховній Раді України, що є нижчим за середньосвітовий показник у 27,2 % та істотно поступається середньому рівню представництва жінок у парламентах європейських держав, який перевищує 30 % [7]. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення механізмів забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до політичної участі та керівних посад у системі публічного управління.

Гендерний дисбаланс характерний не лише для парламентських інституцій, а й для складу урядів більшості держав світу, де ключові управлінські посади переважно займають чоловіки. Водночас окремі країни демонструють успішний досвід досягнення або наближення до гендерного паритету в системі виконавчої влади. Станом на початок 2025 р. до держав, у яких жінки займають не менше половини міністерських посад, належать Нікарагуа (64,3 %), Фінляндія (61,1 %), Ісландія та Ліхтенштейн (по 60,0 %), Естонія (58,3 %), а також Андорра, Чилі, Іспанія та Велика Британія, де частка жінок серед членів уряду становить 50 % і більше [8].

Україна поки що не належить до групи держав із високим рівнем гендерної збалансованості виконавчої влади. Представництво жінок у Кабінеті Міністрів України залишається помірним і суттєво поступається показникам країн-лідерів у сфері гендерної рівності, що свідчить про необхідність подальшого удосконалення механізмів забезпечення рівного доступу жінок до вищих посад у системі державного управління. Світові тенденції водночас демонструють поступове розширення участі жінок у політичному керівництві. За даними міжнародних організацій, станом на

© Бражко О. ● Киркач М.

1 січня 2025 р. лише 25 держав світу очолювали жінки як глави держав або урядів, тоді як понад сто країн ніколи не мали жінок на найвищих державних посадах. Частка жінок серед керівників міністерств у глобальному масштабі становила 22,9 %, що свідчить про збереження суттєвого гендерного дисбалансу у сфері прийняття політичних рішень. Найкращі показники представництва жінок у виконавчій владі традиційно демонструють країни Європи та Північної Америки, де цей показник перевищує 30 % [9].

Дослідження шведських політологинь Josefina Erikson та Cecilia Josefsson, проведені на прикладі парламенту Швеції, засвідчили, що навіть у політичних системах із високим рівнем гендерного паритету жінки-лідерки частіше стикаються з упередженим ставленням, підвищеною критичністю оцінювання їхньої діяльності та збереженням неформальних практик, заснованих на традиційних уявленнях про «чоловіче» політичне лідерство. Це свідчить про те, що досягнення кількісного балансу представництва не завжди супроводжується подоланням глибинних інституційних та культурних бар'єрів у сфері політичної участі жінок [10].

Аналіз розвитку гендерного представництва в органах державної влади України свідчить про поступову, хоча й нерівномірну, трансформацію політичної участі жінок. У радянський період формальне забезпечення участі жінок у представницьких органах поєднувалося з обмеженим впливом на процеси ухвалення рішень. Після проголошення незалежності України частка жінок у Верховній Раді суттєво скоротилася, а їх політичне представництво протягом тривалого часу залишалося одним із найнижчих серед європейських держав. Поступове впровадження демократичних механізмів, розвиток інстутів громадянського суспільства та гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами сприяли збільшенню участі жінок у політичному житті країни. Особливо помітною позитивна динаміка стала після парламентських виборів 2019 р., коли частка жінок у складі Верховної Ради України вперше перевищила 20 % депутатського корпусу [11]. Попри це, рівень представництва жінок у національному парламенті залишається нижчим за середньоєвропейські показники, що свідчить про збереження структурних бар'єрів у доступі до політичної влади.

Більш відчутні результати спостерігаються на рівні місцевого самоврядування, де важливим інструментом забезпечення гендерного балансу стало запровадження виборчих квот. Обов'язкове включення представників обох статей до виборчих списків політичних партій сприяло збільшенню кількості жінок серед депутатів місцевих рад та розширенню їхньої участі у процесах управління територіальними громадами. Застосування механізму гендерного квотування не лише стимулювало політичні партії до більш збалансованого формування списків кандидатів, але й стало важливим чинником демократизації місцевого врядування. Водночас реформа адміністративно-територіального устрою та укрупнення територіальних громад не супроводжувалися пропорційним збільшенням кількості жінок на посадах голів громад. Серед причин такої ситуації дослідники виокремлюють фінансові обмеження участі у виборчому процесі, нерівність економічних можливостей кандидатів, збереження гендерних стереотипів щодо політичного лідерства, а також недостатню ефективність механізмів контролю за дотриманням гендерних квот.

В умовах воєнного стану питання забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у процесах прийняття управлінських рішень набуває додаткового значення. Активна участь жінок у діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, гуманітарному реагуванні та відновленні територіальних громад створює передумови для переосмислення традиційних моделей політичного лідерства та формування нової парадигми державної гендерної політики, заснованої на принципах інклюзивності, рівності можливостей та паритетної участі у публічному управлінні [12].

Інтеграція сучасної парадигми державної ґендерної політики у процеси децентралізації публічного управління створює передумови для своєчасного виявлення та подолання проявів нерівності, а також сприяє реалізації принципу рівності прав і можливостей для всіх громадян. Важливими складовими цього процесу виступають запобігання будь-яким формам дискримінації, підвищення рівня правової обізнаності населення щодо механізмів захисту своїх прав, а також

розвиток професійних компетентностей посадових осіб у сфері забезпечення ґендерної рівності. Використання ґендерного підходу в системі публічного управління передбачає врахування потреб, інтересів та соціального досвіду різних груп жінок і чоловіків під час розроблення, реалізації, моніторингу та оцінювання державної політики [13, с. 220]. Такий підхід дозволяє забезпечити більш справедливий розподіл суспільних ресурсів і послуг, а також створити умови для рівного доступу громадян до соціальних, економічних і політичних можливостей.

У сучасних умовах доцільно розглядати формування державної ґендерної політики крізь призму концепції ґендерно орієнтованого врядування, яка поєднує засади належного врядування та підхід, заснований на правах людини. Саме така модель управління забезпечує інтеграцію принципу ґендерної рівності у всі етапи вироблення та реалізації державних рішень. Концепція належного врядування ґрунтується на принципах демократичності, відкритості, підзвітності, ефективності та верховенства права. Її важливими складовими є участь громадян у процесах прийняття рішень, досягнення суспільного консенсусу, прозорість діяльності органів влади, відповідальність за результати управлінської діяльності, а також забезпечення рівності та інклюзивності. У центрі такої моделі перебуває людина з усім різноманіттям її потреб, інтересів та соціальних характеристик [14, с. 83]. Ґендерно орієнтоване врядування є органічним елементом сучасної моделі належного врядування, оскільки передбачає системне врахування потреб і пріоритетів жінок та чоловіків під час формування державної політики, стратегічного планування розвитку територій, розподілу бюджетних ресурсів і надання публічних послуг. Особливої актуальності цей підхід набуває в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України, коли забезпечення інклюзивності та справедливого доступу до ресурсів стає одним із ключових чинників суспільної стійкості та ефективності публічного управління. Отже, обґрунтовано необхідність переходу від традиційної моделі забезпечення формальної рівності жінок і чоловіків до моделі ґендерно орієнтованого врядування, яка передбачає системну інтеграцію ґендерного підходу у процеси формування, реалізації, моніторингу та оцінювання державної політики на всіх рівнях публічного управління. Доведено, що в умовах децентралізації та воєнного стану впровадження такої моделі сприятиме підвищенню інклюзивності управлінських рішень, забезпеченню рівного доступу до ресурсів і послуг, а також формуванню більш стійких та спроможних територіальних громад.

Модель ґендерно орієнтованого врядування передбачає двосторонній характер взаємодії між державою та суспільством. З одного боку, органи публічної влади повинні забезпечувати інституційні, правові та організаційні умови для реалізації принципу рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, а з іншого – створювати механізми, які дозволяють громадянам брати участь у процесах прийняття рішень, представляти власні інтереси та відстоювати свої права на всіх рівнях управління. Важливим етапом інституціоналізації ґендерного підходу в умовах реформи децентралізації стало затвердження Міністерством соціальної політики України у грудні 2022 р. Методичних рекомендацій щодо впровадження ґендерного підходу та підходу, заснованого на дотриманні прав людини, у діяльність територіальних громад [15]. Запропоновані рекомендації стали практичним інструментом для органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства під час розроблення стратегій розвитку територій, програм соціально-економічного розвитку, місцевих цільових програм, формування бюджетної політики та оцінювання ефективності управлінських рішень. На сучасному етапі парадигма державної ґендерної політики в умовах децентралізації та воєнного стану має ґрунтуватися на послідовному впровадженні механізмів ґендерного мейнстримінгу в діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування. Такий процес передбачає кілька взаємопов'язаних етапів: збір і систематизацію даних із розподілом за статтю та іншими соціально значущими ознаками; проведення ґендерного аналізу соціально-економічного стану громади; розроблення стратегічних і програмних документів із урахуванням виявлених потреб різних соціальних груп; застосування інструментів ґендерно орієнтованого бюджетування; реалізацію програм і надання публічних послуг з урахуванням принципу рівності можливостей; здійснення моніторингу та оцінювання результативності

© Бражко О. ● Киркач М.

управлінських рішень, а також забезпечення відкритої звітності перед громадою щодо досягнутих результатів. Водночас повномасштабна війна актуалізувала необхідність розширення традиційних підходів до реалізації державної ґендерної політики. Сучасна система публічного управління повинна враховувати специфічні потреби внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і ветеранок, сімей військовослужбовців, осіб з інвалідністю, постраждалих від воєнних дій та інших соціально вразливих категорій населення. У зв'язку з цим інтеграція ґендерного підходу у процеси стратегічного планування розвитку територіальних громад і післявоєнного відновлення України стає не лише інструментом забезпечення рівності, а й важливою умовою підвищення стійкості та спроможності публічного управління. Важливим напрямом подальшого розвитку сучасної парадигми державної ґендерної політики є імплементація положень Європейської хартії рівності жінок і чоловіків у діяльність органів місцевого самоврядування. У контексті реформи децентралізації цей документ слід розглядати як один із ключових практичних інструментів впровадження принципів ґендерно орієнтованого врядування на місцевому рівні. Приєднання територіальних громад до положень Хартії засвідчує їхню готовність інтегрувати принципи рівності та недискримінації у процеси стратегічного планування, бюджетування, надання публічних послуг та ухвалення управлінських рішень.

Станом на початок 2022 р. до реалізації принципів Хартії долучилися понад вісімдесят територіальних громад України, що свідчить про поступове поширення європейських стандартів забезпечення рівних прав і можливостей на місцевому рівні. Важливим інституційним кроком у розвитку національного механізму забезпечення ґендерної рівності стало також створення у 2020 р. міжвідомчого координаційного механізму взаємодії органів виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [16]. Його діяльність спрямована на формування узгодженої державної політики у сфері ґендерної рівності, координацію міжвідомчої співпраці та інтеграцію ґендерного підходу у всі сфери суспільного розвитку.

Таким чином, подальше становлення сучасної парадигми державної ґендерної політики в Україні має ґрунтуватися на поєднанні принципів належного врядування, децентралізації, людиноцентризму та ґендерної чутливості, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану та майбутнього повоєнного відновлення держави.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що забезпечення гендерної рівності є однією з ключових передумов розвитку демократичного суспільства та ефективного функціонування системи публічного управління. Повноцінна реалізація принципів демократії неможлива без рівної участі жінок і чоловіків у процесах формування та реалізації державної політики, а також у прийнятті рішень на всіх рівнях влади. Сучасний гендерний підхід ґрунтується на усвідомленні того, що соціальні нерівності та дискримінаційні практики можуть стосуватися різних груп населення незалежно від статі, а тому державна політика має бути орієнтована на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Інституційною основою реалізації такої політики в Україні виступають конституційні принципи рівності прав і свобод жінок та чоловіків у політичній, економічній, соціальній і культурній сферах суспільного життя. Результати проведеного аналізу дозволили виявити низку системних проблем, які продовжують стримувати досягнення фактичної гендерної рівності в Україні. Серед них: недостатній рівень представництва жінок у вищих органах державної влади, збереження гендерної сегрегації на ринку праці, нерівномірний розподіл управлінських функцій між жінками та чоловіками, а також стійкість суспільних стереотипів щодо «традиційних» сфер професійної діяльності та політичного лідерства. Дослідження засвідчило, що, незважаючи на позитивну динаміку представництва жінок у політичних інститутах, Україна все ще поступається багатьом європейським державам за рівнем гендерного паритету у сфері прийняття владних рішень. Водночас застосування механізмів гендерного квотування сприяло поступовому розширенню участі жінок у діяльності представницьких органів, особливо на місцевому рівні. Разом із тим фінансові, організаційні та соціокультурні бар'єри продовжують обмежувати можливості жінок щодо доступу до політичного лідерства та керівних посад. Обґрунтовано, що подальший розвиток державної гендерної політики має здійснюватися на засадах гендерно орієнтованого

врядування, яке забезпечує інтеграцію принципів рівності, інклюзивності та недискримінації у всі етапи вироблення та реалізації управлінських рішень. Такий підхід повинен базуватися на принципах участі, підзвітності, прозорості, ефективності, відповідальності, верховенства права та широкого залучення громадян до процесів управління. Встановлено, що в умовах децентралізації та воєнного стану впровадження моделі гендерно орієнтованого врядування набуває особливої актуальності, оскільки сприяє підвищенню стійкості територіальних громад, забезпеченню справедливого доступу до ресурсів і публічних послуг, а також формуванню інклюзивної системи публічного управління, здатної ефективно реагувати на сучасні суспільні виклики та потреби повоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Наливайко І.О. Гендерна парадигма: вітчизняна практика та міжнародний досвід. *Нове українське право*. 2022. № 6. С. 80–85.
2. Іванова Т.В., Карч М.О. Гендерна ідентичність як мультиваріативний феномен. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2020. № 4. С. 28–33.
3. Лісовська Л.С. Методичні аспекти оцінки гендерного впливу реалізації стратегії розвитку територіальної громади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління».* 2024. № 8. С. 122–135.
4. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 року № 254к. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 12.06.2026).
5. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»: прийнятий 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15/ed20050908#Text (дата звернення: 12.06.2026).
6. Кодекс законів про працю України. (2006, 23 липня). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 12.06.2026).
7. Inter-Parliamentary Union: Ukraine – Women in Parliament. URL: https://www.ipu.org/parliament/UA?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.06.2026).
8. Political leadership roles in 2025: Men continue to dominate. URL: https://www.ipu.org/news/press-releases/2025-03/political-leadership-roles-in-2025-men-continue-dominate?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 12.06.2026).
9. UN Women: Women Political Leaders 2025. URL: https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/06/poster-women-political-leaders-2025 (дата звернення: 12.06.2026).
10. Feminine Leadership Ideals and Masculine Practices: Exploring Gendered Leadership Conditions in the Swedish Parliament. 2023. URL: https://www.cambridge.org/core/journals/ (дата звернення: 12.06.2026).
11. Сайт Українського жіночого фонду. URL: https://uwf.org.ua/ (дата звернення: 12.06.2026).
12. Місцеве самоврядування та територіальна організація влади (в контексті широкомасштабного російського вторгнення). Результати всеукраїнського соціологічного дослідження. URL: https://decentralization.gov.ua (дата звернення: 12.06.2026).
13. Никифоренко В.Г., Табанова А.І. Гендерна рівність в україні: проблеми та шляхи удосконалення. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. № 2 (53). С. 218–225.
14. Іваніна Т., Кисельова О., Колодій М. Гендерно орієнтоване врядування: практ. посіб. Київ: Видавничо-поліграфічна компанія «Юстон». 2021. 116 с.
15. Методичні рекомендації з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад від 2022 року № 359. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359739-22#Text (дата звернення: 12.06.2026).
16. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Комісії з питань координації взаємодії органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 2 вересня 2020 року № 784. URL: https://www.kmu.gov.ua (дата звернення: 12.06.2026).

REFERENCES

1. Nalyvaiko, I.O. (2022). Henderna paradyhma: vitchyzniana praktyka ta mizhnarodnyi dosvid [Gender paradigm: domestic practice and international experience]. *Nove ukrainske pravo – New Ukrainian Law, 6,* 80–85 [in Ukrainian].
2. Ivanova, T.V., & Karch, M.O. (2020). Henderna identychnist yak multyvariatyvnyi fenomen [Gender identity as a multivariate phenomenon]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Psykholohiia – Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Psychology, 4,* 28–33 [in Ukrainian].
3. Lisovska, L.S. (2024). Metodychni aspekty otsinky hendernoho vplyvu realizatsii stratehii rozvytku terytorialnoi hromady [Methodological aspects of assessing the gender impact of implementing a territorial community development strategy]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriia «Problemy ekonomiky ta upravlinnia» – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series "Problems of Economics and Management", 8,* 122–135 [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996 № 254k/96-VR]. *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv: pryiniatyi 8 veresnia 2005 roku № 2866-IV [Law of Ukraine on ensuring equal rights and opportunities of women and men from September 8, 2005 № 2866-IV]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15/ed20050908#Text [in Ukrainian].
6. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy vid 10 hrudnia 1971 roku № 322-VIII [Labour Code of Ukraine of December 10, 1971 № 322-VIII]. *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text [in Ukrainian].
7. Erikson, J., & Josefsson, C. (2023). Feminine Leadership Ideals and Masculine Practices: Exploring Gendered Leadership Conditions in the Swedish Parliament. *Politics & Gender*. https://doi.org/10.1017/S1743923X23000090 [in English].
8. Inter-Parliamentary Union. (2025). Political leadership roles in 2025: Men continue to dominate. *www.ipu.org.* Retrieved from https://www.ipu.org/news/press-releases/2025-03/political-leadership-roles-in-2025-men-continue-dominate [in English].
9. UN Women. (2025). Women Political Leaders 2025. *www.unwomen.org*. Retrieved from https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/06/poster-women-political-leaders-2025 [in English].
10. Erikson, J., & Josefsson, C. (2023). Feminine Leadership Ideals and Masculine Practices: Exploring Gendered Leadership Conditions in the Swedish Parliament. *Politics & Gender.* Retrieved from https://www.cambridge.org/core/journals/ [in English].
11. Ukrainskyi zhinochyi fond [Ukrainian Women's Fund]. *uwf.org.ua*. Retrieved from https://uwf.org.ua/ [in Ukrainian].
12. Mistseve samovriaduvannia ta terytorialna orhanizatsiia vlady (v konteksti shyrokomasshtabnoho rosiiskoho vtorhnennia). Rezultaty vseukrainskoho sotsiolohichnoho doslidzhennia [Local self-government and territorial organization of power (in the context of the full-scale Russian invasion). Results of the nationwide sociological survey]. *decentralization.gov.ua.* Retrieved from https://decentralization.gov.ua [in Ukrainian].
13. Nykyforenko, V.H., & Tabanova, A.I. (2014). Henderna rivnist v Ukraini: problemy ta shliakhy udoskonalennia [Gender equality in Ukraine: problems and ways of improvement]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen – Bulletin of Socio-Economic Research, 2(53),* 218–225 [in Ukrainian].
14. Ivanina, T., Kyselova, O., & Kolodii, M. (2021). *Henderno oriientovane vriaduvannia: praktychnyi posibnyk [Gender-responsive governance: practical guide]*. Kyiv: Yuston Publishing House [in Ukrainian].
15. Metodychni rekomendatsii z realizatsii hendernoho pidkhodu ta pidkhodu, shcho bazuietsia na dotrymanni prav liudyny, na rivni terytorialnykh hromad vid 2022 roku № 359 [Methodological recommendations on the implementation of a gender approach and a human rights-based approach at the territorial community level from 2022 № 359]. *zakon.rada.gov.ua.* Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359739-22#Text [in Ukrainian].
16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro utvorennia Komisii z pytan koordynatsii vzaiemodii orhaniv vykonavchoi vlady shchodo zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv» vid 2 veresnia 2020 roku № 784 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the establishment of the Commission for coordination of interaction of executive authorities on ensuring equal rights and opportunities of women and men from September 2, 2020 № 784]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from https://www.kmu.gov.ua [in Ukrainian].

Історія статті / Article history:
Подано до редакції / Submitted to the editorial office (20.07.2026);
Прийнято до друку / Accepted for publication (30.09.2026);
Опубліковано / Published (10.10.2026)